

Wawrzyniec Orliński, Jolanta Załączny

Refleksje na marginesie konferencji „Problemy przechowywania znalezisk archeologicznych na Mazowszu”

Niepodległość i Pamięć 25/1 (61), 307-316

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wawrzyniec Orliński

Muzeum Historyczne w Legionowie

Jolanta Załęczny

Muzeum Niepodległości w Warszawie
Akademia Humanistyczna w Pułtusku

Refleksje na marginesie konferencji „Problemy przechowywania znalezisk archeologicznych na Mazowszu”

W październiku 2017 roku odbyła się ogólnopolska konferencja dotycząca kwestii przechowywania znalezisk archeologicznych. Organizatorami konferencji były: Instytut Archeologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Muzeum Historyczne w Legionowie i Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie. Spotkanie odbyło się w gościnnych murach UKSW.

Jak sygnalizowali organizatorzy, celem konferencji było zdiagnozowanie problemów związanych z przechowywaniem zabytków archeologicznych oraz zainicjowanie szerokiej dyskusji na ten temat w środowisku archeologów, muzealników i konserwatorów. Zakres konferencji został zawężony do obszaru Mazowsza, ale – jak się okazało – w spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele instytucji muzealnych z całej Polski. To szerokie zainteresowanie wskazuje na rangę problemu i nakazuje podjąć kompleksową dyskusję w gronie zainteresowanych środowisk.

Uczestników konferencji powitali: przedstawiciel Rektora UKSW ks. dr Zenon Hanas, dyrektor Instytutu Archeologii UKSW prof. dr hab. Zbigniew Kobyliński, zastępca dyrektora PMA w Warszawie Urszula Perlikowska-Puszkarska oraz dyrektor Muzeum Historycznego w Legionowie dr hab.

Jacek Szczepański. W wystąpieniach tych mocno akcentowano potrzebę dyskusji i już wstępnie zasygnalizowano szereg problemów: zmniejszanie powierzchni magazynowych, brak środków na konserwację, brak środków na zatrudnienie specjalistów. Organizatorzy wyrazili też nadzieję, że konferencja będzie okazją do zaprezentowania stanowiska wszystkich zainteresowanych środowisk i wybrzmi mocnym głosem, powodując tym samym szeroki odzew.

Konferencja składała się z kilku bloków tematycznych, które prezentowały problematykę z punktu widzenia różnych środowisk: muzealnika, archeologa i konserwatora zabytków. Wprowadzeniem była perspektywa teoretyczna, w ramach tego bloku zebrani mogli wysłuchać czterech wystąpień.

Michał Bugaj z Narodowego Instytutu Dziedzictwa wygłosił referat zatytułowany *Magazyny archeologiczne w Polsce – przechowywanie zabytków archeologicznych*. Zwrócił uwagę na kwestie prawne i praktyczne związane z tematem. Mocno akcentował fakt, że w Polsce istnieje problem z właściwym przechowywaniem ruchomych zabytków archeologicznych. Jest to jedno z najważniejszych zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa archeologicznego. Zabytki archeologiczne – jak podkreślił prelegent – są własnością państwa, które nie wywiązuje się należycie ze swoich obowiązków. Z drugiej strony nie ma skutecznego prawa, a przede wszystkim powierzchni magazynowych dla godnego przechowywania zabytków archeologicznych. I jest to problem ogólnopolski. Prelegent opisał kilka magazynów, ośrodków studyjno-magazynowych na terenie Polski, traktując je jako przykład dobrych praktyk. Jako podsumowanie mocno wybrzmiało stwierdzenie, że rozwiązaniem problemu mogłoby być stworzenie sieci składnic archeologicznych finansowanych przez Państwo, jednak środowisko archeologów nie ma możliwości skutecznego oddziaływania i nie może tej kwestii przeforsować.

Hanna Pilcicka-Ciura, reprezentująca Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich, Oddział w Warszawie omówiła historię i specyfikę zbiorów zabytków archeologicznych na terenie Mazowsza. Przypomniała, że wywodzące się z prywatnego kolekcjonerstwa gromadzenie zabytków archeologicznych uzyskało w XX wieku status samodzielnej dziedziny nazywanej muzealnictwem archeologicznym. Wspomniała też o zasługach Erazma Majewskiego, twórcy i organizatora muzeum archeologicznego otwartego dla publiczności w Warszawie w 1908 roku. Zabytki archeologiczne gromadzone są obecnie nie tylko przez wyspecjalizowane muzea, jak Państwowe

Muzeum Archeologiczne w Warszawie czy Muzeum Warszawy, lecz także przez liczne muzea regionalne, instytucje naukowe czy inne jednostki organizacyjne, a w ostatnich latach także muzea prywatne.

Agnieszka Olech, pracownica Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zaprezentowała referat zatytułowany *Przechowywanie zabytków archeologicznych w województwie mazowieckim – wyniki badania ankietowego*. Skupiła się w nim na omówieniu przeprowadzonego badania, które miało na celu rozpoznanie, jak wygląda obecna sytuacja przechowywania i udostępniania zabytków archeologicznych w województwie mazowieckim. Do archeologów oraz muzeów i innych jednostek, które przechowują zabytki archeologiczne rozesłano specjalnie skonstruowane kwestionariusze. Odpowiedź uzyskano od 35 archeologów (wypełnione ankiety odesłało 68,7% pytanym) oraz 19 jednostek przechowujących zabytki archeologiczne (67,9% wszystkich adresatów). Badanie ujawniło szereg nieprawidłowości w dziedzinie przechowywania zabytków archeologicznych. Obie grupy ankietowanych wskazały na istnienie trudności na wszystkich etapach postępowania z zabytkami – od momentu ich pozyskania, poprzez dokumentowanie i opracowywanie, przygotowywanie do przekazania i w końcu samo złożenie w jednostce przechowującej. Ankietowani szukali też rozwiązań tej trudnej sytuacji. Najczęściej proponowano utworzenie sieci magazynów archeologicznych, wprowadzenie zmian prawnych, które usprawniłyby procedurę przekazywania zabytków archeologicznych, a także zwiększenie poziomu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami archeologicznymi.

Reprezentująca Pracownię Archeologiczno-Konserwatorską Alina Jaszewska zastanawiała się *Gdzie i w jaki sposób magazynować zabytki archeologiczne?* Jej zdaniem magazynowanie zabytków archeologicznych to jeden z największych problemów polskiej archeologii, który nie doczekał się rozwiązania ze strony właściciela zabytków, czyli państwa. Również archeolodzy nie stworzyli nigdy odpowiedniej grupy nacisku i nie doprowadzili do powstania podwalin pod rozwiązania systemowe. Unikanie tego tematu przez obydwie strony doprowadziło do rozproszenia zabytków archeologicznych. Alina Jaszewska pokusiła się o zaprezentowanie propozycji rozwiązań formalnych i praktycznych.

W drugim bloku znalazły się wystąpienia szczególnie interesujące z punktu widzenia muzealników. Jako pierwszy wystąpił Wawrzyniec Orliński z Muzeum Historycznego w Legionowie, prezentując *Politykę Muzeum Historycznego w Legionowie w zakresie przyjmowania zabytków archeolo-*

gicznych. Muzeum Historyczne w Legionowie od początku swojej działalności, to jest od 2006 roku, w swojej strukturze ma komórkę zajmującą się archeologią. Ze statutu wynika, że jednym z podstawowych celów działania jest gromadzenie i przechowywanie zabytków dokumentujących historię samego miasta, jak i terenów objętych granicami administracyjnymi obecnego powiatu legionowskiego. Zapisy te stały się podstawą wypracowania polityki Muzeum Historycznego w Legionowie w zakresie przyjmowania zabytków archeologicznych do swoich zbiorów i tworzenia muzealnej kolekcji archeologicznej. Głównym założeniem jest zasada przyjmowania wszystkich zabytków pochodzących z terenu powiatu legionowskiego. Reguła ta dotyczy zarówno badań archeologicznych aktualnie prowadzonych, jak i badań z lat wcześniejszych. Zabytki pochodzące spoza powiatu legionowskiego mogą być przyjmowane w drodze indywidualnych decyzji, a kryterium w takich przypadkach stanowi ich atrakcyjność wystawiennicza, wartość naukowa lub też zbieżność merytoryczna z prowadzonymi przez Muzeum projektami badawczymi. Wprowadzono również zasadę przyjmowania zabytków wyłącznie z pełną dokumentacją. Omówienie polityki Muzeum w tym zakresie stało się przyczynkiem do rozważań dotyczących problemów mniejszych, samorządowych muzeów z gromadzeniem i przechowywaniem zabytków archeologicznych.

Kolejny prelegent, Adam Kulesza reprezentujący Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie przedstawił referat *Magazynowanie i udostępnianie zbiorów archeologicznych w Ośrodku Magazynowo-Studijskim Państwowego Muzeum Archeologicznego w Rybnie*. Ośrodek powstał w roku 1964, a jego pomysłodawcą był dyrektor Muzeum, prof. Zdzisław Rajewski. Na potrzeby magazynowe wykorzystano teren po starym ogrodzie, w którym usytuowano dwa magazyny murowane oraz cztery drewniane kontenerowe (całość o łącznej pow. użytkowej 1883 m²). Zgromadzony tam materiał archeologiczny, pochodzący z ok. 10 tys. stanowisk z terenu Europy Środkowo-Wschodniej, rozlokowano w magazynach, zgodnie z jego chronologią (paleolit, neolit, brąz, żelazo, średniowiecze). Szybko okazało się, że pomimo dużej powierzchni użytkowej dostępna powierzchnia jest już na wyczerpaniu. Kolejny magazyn, murowany o pow. 500 m², oddano do użytku w 1999 roku. Pozwoliło to na stworzenie pracowni służącej udostępnianiu zbiorów osobom z różnych ośrodków naukowych. W latach 2009–2010 zmodernizowano magazyny nr 1 i 2 oraz wyposażono je w systemy regałów przesuwanych. Pracownicy Ośrodka borykają się z licznymi

kłopotami natury konserwatorskiej, z problemami magazynowymi oraz typowo muzealnymi, związanymi chociażby z zabezpieczeniem etykiet oraz metryczek wewnątrz pudełek.

Zbliżony temat przedstawili Leszek Lenarczyk i Katarzyna Reszka z Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie w referacie zatytułowanym *Historia powstania oraz funkcjonowania Ośrodka Studyjno-Magazynowego Zabytków Archeologicznych w Głogowie*. Po wielu perturbacjach działalność Ośrodka została zainaugurowana 18 stycznia 2010 roku. Jego zadaniem jest przyjmowanie i przechowywanie ruchomych zabytków archeologicznych pozyskanych drogą badań ratowniczych na inwestycjach południowo-zachodniej Polski. Oprócz przechowywania i poddawania artefaktów procesowi konserwacji zabytki te są i będą udostępniane zainteresowanym badaczom. Prelegenci omówili procedury i zasady funkcjonowania Ośrodka w zakresie przechowywania zbiorów oraz konserwacji zabytków archeologicznych.

Temat *Problemy przechowywania znalezisk archeologicznych z perspektywy Muzeum Warszawy* omówił Zbigniew Polak z Muzeum Warszawy. W swoim wystąpieniu skupił się na kwestii przyjmowania przez Dział Archeologiczny Muzeum Warszawy materiałów wykopaliskowych pozyskiwanych także przez inne instytucje z obszaru w administracyjnych granicach miasta. Przy braku powierzchni magazynowej przyjmowanie do swych zbiorów materiałów wykopaliskowych stanowi istotny problem. Zdaniem prelegenta coraz trudniej jest określić, czy dany przedmiot jest ze względów społecznych wart przechowywania, czy jest zabytkiem.

Trzeci blok referatów przedstawiał punkt widzenia archeologa i konserwatora zabytków. Kwestie przechowywania zabytków archeologicznych w świetle obowiązującego w Polsce prawa omówił Artur Mazurek z Ośrodka Studyjno-Magazynowego Zabytków Archeologicznych w Głogowie. Prelegent zwrócił uwagę, że prawo w Polsce nie określa ściśle ram ani specyfikacji przechowywania zabytków archeologicznych zarówno w muzeach, magazynach uniwersytetów, jak i w prywatnych kolekcjach. Wypracowywanie standardów i dobrych praktyk jest więc krokiem we właściwym kierunku. Istnieje potrzeba rozszerzenia obowiązującego prawa poprzez uściślenie zasad i regulacji dotyczących magazynowania zbiorów archeologicznych. Warto – zdaniem prelegenta – wykorzystać doświadczenia muzealników i konserwatorów z innych krajów i skorzystać np. z praktyk wypracowanych w Wielkiej Brytanii i Irlandii.

Nad problemem przechowywania i zarządzania zasobami zabytkowymi z Archeologicznego Zdjęcia Polski pochylił się Jacek Wysocki (Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Program AZP został wdrożony jako zadanie ogólnokrajowe, finansowane z budżetu centralnego. Od początku funkcjonowania był pomyślany jako narzędzie mające służyć poprawie efektywności ochrony zabytków archeologicznych. Jego realizację powierzono poszczególnym wojewódzkim konserwatorom zabytków, a zarządzaniem programem i koordynacją w skali kraju miał zajmować się Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Efektem działania programu, przewidzianego na okres 10 do 20 lat, miało być pełne rozpoznanie zasobów archeologicznych na terenie całego kraju. Oprócz tworzącego się podczas badań zasobu dokumentacyjnego, powstawał równocześnie zasób materialnych dóbr archeologicznych w postaci zespołów zabytków odkrywanych i pozyskiwanych w trakcie prowadzonych prac terenowych. Są one nie tylko materialnym dowodem odkrycia i istnienia stanowiska, ale także służą określeniu jego chronologii, funkcji, szacowaniu wartości obiektu i wskazywaniu koniecznych działań konserwatorskich. Jednym z założeń programu było stałe związanie zasobu dokumentacyjnego ze zbiorem pozyskanych artefaktów. Spowodowało to konieczność zapewnienia służbom konserwatorskim powierzchni magazynowych pozwalających na wyodrębnienie, zachowanie integralności zbioru oraz możliwości udostępniania zgromadzonych w tym zasobie materiałów do celów konserwatorskich i badawczych. Niestety, realizacja programu, który trwa od 1978 roku do chwili obecnej nie spełniła pierwotnych oczekiwań. Dotyczy to również, a nawet być może w szczególności terenu Mazowsza.

Natalia Bartzak (Ośrodek Studyjno-Magazynowy Zabytków Archeologicznych w Głogowie) zaprezentowała referat *Ratowanie zabytków archeologicznych z dawnych badań konserwatorskich na przykładzie projektu realizowanego przez Ośrodek Studyjno-Magazynowy Zabytków Archeologicznych, oddział Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie*. Na przykładzie magazynu Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego we Wrocławiu, mieszczącego się w części byłego opactwa cystersów w Lubiążu, zaprezentowała przykłady rażących zaniedbań czy wręcz zapomnienia o cennych i interesujących zabytkach pochodzących ze stanowisk badanych kilkadziesiąt lat temu. Sposób i warunki ich magazynowania znacznie odbiegają od ogólnie przyjętych standardów. Ośrodek, który reprezentuje prelegentka od wielu lat zabiegał o przywrócenie

odpowiedniego przechowywania oraz zabezpieczenia zabytków archeologicznych składowanych w byłym magazynie WOAK w Lubiążu. W związku z tym, we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Głogowie realizuje corocznie od 2014 roku projekt finansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, którego głównym celem jest przejmowanie, zabezpieczenie, konserwacja i właściwa opieka nad zabytkami archeologicznymi.

Tematem wystąpienia Katarzyny Zdeb (Instytut Archeologii UKSW), Wawrzyńca Orlińskiego (Muzeum Historyczne w Legionowie) i Andrzeja Jankowskiego (Pracownia Archeologiczna ArcheoVision) była *Problematyka znalezisk metalowych na przykładzie materiałów pochodzących z badań archeologicznych prowadzonych przy ul. Wolskiej w Warszawie*. Prelegenci omówili wyniki badań prowadzonych na przełomie lipca i sierpnia 2016 roku w rejonie ulic: Wolska, al. Solidarności, Towarowa w Warszawie. Prace archeologiczne pozwoliły na odsłonięcie pozostałości przedwojennej zabudowy południowej pierzei ulicy Wolskiej (nr 10 i 12), oficyn mieszczących się na podwórzu oraz części dawnej fabryki pędzli i szczotek Aleksandra Feista. Podczas prowadzonych badań natrafiono między innymi na liczne znaleziska metalowe. Były to przede wszystkim przedmioty użytkowe związane z funkcjonowaniem kamienic i fabryki. Wśród nich wyróżniał się zespół maszyn do szycia stanowiących prawdopodobnie wyposażenie fabryki Feista. Pozyskany materiał stał się przyczynkiem do rozważań nad definicją zabytku archeologicznego oraz gromadzenia i przechowywania tych znalezisk. W referacie pojawiły się pytania związane z identyfikacją części zabytków nowożytnych (tzw. archeologia współczesności) jako dziedzictwa archeologicznego.

Specyficzny charakter miał blok czwarty, poświęcony zagadnieniom traktowania szczątków ludzkich pochodzących z wykopalisk. Zbigniew Kobyliński (Instytut Archeologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego) pochylił się nad tym zagadnieniem w referacie *Źródła archeologiczne czy święte kości przodków: kulturowe uwarunkowania traktowania szczątków ludzkich z wykopalisk*. Przypomniał, że w roku 1986 dokonał się istotny przełom w międzynarodowym dyskursie na temat dziedzictwa archeologicznego. Wyrazem tego zjawiska był Światowy Kongres Archeologiczny w Southampton, w czasie którego Indianie ze Stanów Zjednoczonych, Kanady i Południowej Ameryki wraz z Aborygenami australijskimi i przedstawicielami ludów Sami ze Szwecji i Norwegii wystąpili wspólnie z żądaniem

uznania ich praw własności do szczątków ich przodków. Przedstawiony przez nich program obejmował zakaz prowadzenia wykopalisk na cmentarzyskach ich przodków bez zgody ludów tubylczych, zakaz prowadzenia badań ich szczątków oraz zwrot ludom tubylczym szczątków kostnych ich przodków przechowywanych w muzeach i instytucjach badawczych w celu ich powtórnego pochowania (reburial) zgodnie z właściwym danej kulturze obrządkiem pogrzebowym. Prelegent omówił dyskusję wywołaną przez to wydarzenie i jej skutki dla badania, prezentowania i przechowywania szczątków ludzkich z wykopalisk archeologicznych.

Łukasz Maurycy Stanaszek z Państwowego Muzeum Archeologiczne w Warszawie spojrzął na zagadnienie znalezisk kości ludzkich z perspektywy antropologa. Zastanawiał się, jak zatem należy traktować kości ludzkie po przeprowadzeniu analiz antropologicznych i genetycznych – przechowywać je w magazynach czy też z powrotem pochować? Dotychczas nie wypracowano w tym zakresie jednolitych standardów. Ponadto, co innego podpowiada etyka zawodowa, a co innego imperatyw poznawczy. Prelegent postawił liczne pytania: czy po dokonaniu pomiarów antropometrycznych, opisie patologii, pobraniu próbek DNA oraz po analizie stabilnych pierwiastków (tj. stront, tlen) należałoby je ponownie zakopać? Z drugiej strony, czy nie należałoby ich zostawić dla przyszłych pokoleń, pamiętając, że wraz z rozwojem metod badawczych nowej interpretacji podlegają zarówno zabytki, jak i kości? Trzeba bowiem pamiętać, że decydując się na zakłócenie spokoju zmarłym, nakładamy na siebie obowiązek należytego zbadania źródeł tak, aby cel uświęcił podjęte przez nas środki.

Referat *Ustawodawstwo vs intuicja w kwestii archeologicznych szczątków ludzkich (z perspektywy muzealnika)* przedstawiła Emilia Jastrzębska. Wydaje się rzeczą zupełnie naturalną, że szczątki odkryte podczas wykopalisk archeologicznych są badane przez specjalistów, a następnie przechowywane w magazynach muzealnych lub eksponowane na wystawach. Jednak z problemem archeologicznych szczątków ludzkich muszą się niekiedy zmierzyć także inne instytucje muzealne i nie tylko one. Ustawodawstwo w tej kwestii jest natomiast dla wszystkich równie niejasne i niejednoznaczne. Chodzi konkretnie o możliwość (bądź jej brak) uznania archeologicznych szczątków ludzkich za zabytki w świetle obowiązujących w Polsce ustaw – Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Ta pierwsza określa zasady uznania przedmiotu za zabytek i sposoby z nim postępowania, druga, do spółki

z rozporządzeniem Ministra Zdrowia w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi, definiuje szczątki ludzkie i zasady obchodzenia się z nimi. Tylko jedna z tych ustaw odnosi się bezpośrednio do archeologicznych szczątków ludzkich, ale żadna z nich nie precyzuje co z nimi robić. Nie ulega jednak wątpliwości, że szczątki ludzkie nawet jeśli są zabytkami, to na pewno mają charakter specyficzny. Dyskusja na ten temat trwa nie od dziś, jednak do tej pory nie zaowocowała ona żadnymi propozycjami konkretnych rozwiązań legislacyjnych. Problematyka szczątków ludzkich w archeologii jest wielowymiarowa i trudno zapewne skonstruować przepisy, które usatysfakcjonowałyby wszystkich zainteresowanych. Próby takie zostały jednak podjęte na Zachodzie i polscy archeolodzy oraz muzealnicy z pewnością mają skąd czerpać inspiracje. Sztandarowym przykładem uregulowania kwestii szczątków ludzkich w archeologii, muzealnictwie i nauce w ogóle jest Wielka Brytania. Referat miał na celu zakreślenie problemu i zaproszenie do wznowienia dyskusji, która w przyszłości (miejmy nadzieję stosunkowo niedalekiej) umożliwi uregulowanie spornych kwestii związanych z przechowywaniem i eksponowaniem archeologicznych szczątków ludzkich.

Ostatnim prelegentem była Magdalena Żurek z Instytutu Archeologii UKSW. Nawiązała ona do wcześniejszych wystąpień i odniosła się do znalezisk szczątków ludzkich, pochodzących z czasów I i II wojny światowej. Mimo istnienia regulacji prawnych dotyczących postępowania ze szczątkami ludzkimi i oczywistych, wydawałoby się, założeń sanitarnych i moralnych, ich ponowny pochówek bywa niejednokrotnie problemem dla kierownika badań archeologicznych.

Jak widać, zakres poruszanej problematyki był bardzo szeroki. Wszyscy uczestnicy konferencji zwracali uwagę na problemy stojące przed archeologami, muzealnikami i konserwatorami. Ożywiona dyskusja wywołana wystąpieniami przedstawicieli różnych instytucji jednoznacznie wskazuje, że tematyka jest ważna i wymaga uregulowań prawnych. Ich brak dotyczy zarówno kwestii właściwego przechowywania zabytków archeologicznych, finansowania tego zagadnienia, jak również samej definicji zabytku archeologicznego. Brak precyzji w tym zakresie jest szczególnie widoczny wówczas, gdy dotyczy badań archeologicznych prowadzonych na stanowiskach nowożytnych czy wręcz współczesnych. Dyskutanci poruszali wielokrotnie kwestię – niewłaściwego ich zdaniem – podejścia do zabytków archeologicznych właściciela, czyli państwa. Doraźne próby naprawy wielo-

letnich zaniedbań w tym zakresie w postaci grantów MKiDN nie są w stanie zlikwidować problemu. Wydaje się, że jedynie systemowe działania prawne pozwolą na właściwą ochronę dziedzictwa archeologicznego. Rozwiązaniem poruszonych w trakcie konferencji problemów nie będzie li tylko budowa sieci magazynów – składnic dla zabytków archeologicznych. Niezbędna jest prowadzona równolegle reforma służb konserwatorskich, jasne i precyzyjne zasady finansowania przechowywania i stałej opieki konserwatorskiej nad zabytkami archeologicznymi. Cały czas trzeba mieć na uwadze, że są one dobrem wspólnym, ogólnonarodowym. Nie można również tracić z oczu roli muzeów, które powołane są nie tylko do gromadzenia i przechowywania zabytków, ale również do stałej opieki nad nimi przy zachowaniu roli popularyzatorskiej i edukacyjnej. Może rozwiązaniem byłoby stworzenie systemu subwencji państwowej dla muzeów i innych instytucji gromadzących zabytki archeologiczne na kształt subwencji oświatowej?

Konferencja „Problemy przechowywania znalezisk archeologicznych na Mazowszu” pokazała dobitnie, że kwestie związane z przechowywaniem zabytków archeologicznych dotyczą nie tylko Mazowsza, ale całego kraju. Przez blisko 30 lat od czasu transformacji ustrojowej nie znaleziono dobrych rozwiązań. Należy mieć nadzieję, że konferencja ta stanie się przyczynkiem do podjęcia próby wypracowania wspólnego stanowiska przez środowiska archeologów, konserwatorów i muzealników w kwestii ochrony ruchomych zabytków archeologicznych i będzie impulsem do stworzenia rozwiązań systemowych.

**Wawrzyniec Orliński
Jolanta Załączny**